

зуватъ съ голѣма извѣстность, съвършено е губатъ отъ предъ видъ въ историческитъ си съчинения. Отворетъ, напримѣръ, Маколея, и ще видите, че на всѣка страница или оправдава нѣкого, или обвинява нѣкого, къмъ нѣкого показва голѣмо уважение, а нѣкому прави най голѣмо мѣмране. Всичкитъ тѣзи оправдания или обвинения, уважения или мѣмрания, служатъ само за признаци за неясното или непълното знание на събитията. Моралистътъ истъснѣва историкътъ за това, защото историкътъ нѣма достатъчно материали, или му не достига проникателность. Въ предговоритъ на Макалея ся заключава такъвъ смисълъ: азъ, казва той съмъ по уменъ отъ тогова, зная политиката по хубаво отъ оногова, азъ не би направилъ такава погрѣшка и пр. и пр. На туй нѣщо, читателътъ има пълно право да възрази, че той нѣма работа съ онѣзи прекрасни свойства на умътъ и сърдцето, който обладава Маколей, че той нѣма работа съ това, какъ би постѣпилъ историкътъ, ако би са намѣрвалъ въ това или онова положение; нему би било любопитното да знае какъ постѣпила дѣйствителната историческа личность, и защо тя постѣпила тѣй, а не иначе, и защо нейнитъ постѣпки сѣ имали важно значение за съвременницитъ ѱ. Работата на историкътъ е да разскаже и обясни, а на читателътъ, да помисли и разбере предложенното му обяснение; когато историкътъ и читателътъ, всѣки отъ своя страна си испълни работата, тогава нѣма да остане мѣсто нито за оправдание, нито за обвинение. Мислящия изслѣдователъ ся